

Ольховик Олександр Вікторович,
начальник відділу кримінального аналізу
Головного управління Національної
поліції в Сумській області

КРИМІНАЛЬНИЙ АНАЛІЗ У СУЧАСНИХ МОДЕЛЯХ ПОЛІЦЕЙСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА НОВІТНІЙ КОНЦЕПТ НА ОСНОВІ АНАЛІТИЧНОЇ РОЗВІДКИ

Практичне значення дослідження кримінальної (розвідувальної) аналітичної діяльності обумовлюється тим, що сучасний стан справ у сфері протидії поширенню злочинності серйозно перешкоджає проведенню демократичних реформ, порушує соціально-економічну та соціальну рівновагу в суспільстві, – це по-перше. По-друге, незважаючи на наявність значної кількості наукових публікацій, присвячених вивченню організованих форм злочинності, потребують дослідження питання аналітичного супроводу як на етапі оперативно-розшукової діяльності, так і під час проведення досудового розслідування кримінальних проявів. По-третє, динаміка активності організованої злочинності свідчить про те, що заходи, які застосовуються правоохоронними органами, видаються недостатньо ефективними, тому неодмінним є внесення коректив, запровадження змін нормативно-правового й організаційно-тактичного характеру їхньої діяльності, що може знайти свій вираз у вивченні та втіленні концептуальних положень кримінального аналізу задля зміни тенденцій протидії злочинності в бік зменшення.

Одним із пріоритетних завдань для органів і підрозділів Національної поліції є перебудова моделі її діяльності з урахуванням сучасних провідних тактик і стратегій, розроблених та успішно запроваджених у правоохоронну діяльність США, Канади, Великої Британії, країн Європейського Союзу, котрі, керуючись викликами інформаційного суспільства, суттєво вдосконалили процеси аналітичного пошуку й аналітичної діяльності на підставі реструктуризації та оптимізації потоків інформації.

Кримінальний аналіз виступає специфічним видом інформаційно-аналітичної діяльності, яка полягає в ідентифікації та щонайточнішому визначенні внутрішніх зв'язків між різними видами інформації (відомостями, даними), що стосуються

злочину, і будь-якими іншими даними, отриманими з різних джерел, їх використанні в інтересах ведення оперативно-розшукової та слідчої діяльності, їх аналітичної підтримки. Кримінальний аналіз не дублює методів роботи оперативних працівників чи слідчих, його алгоритми допомагають успішно опрацьовувати великі за обсягом масиви даних з метою вилучення з них значень; таким чином кримінальний аналіз виконує роль додаткового інструментарію в руках працівників органів та підрозділів поліції [1, с. 9].

Встановлено, що правоохоронна практика під впливом бурхливого розвитку інформаційних та аналітичних можливостей зазнала змін та модифікації з метою досягнення більшої результативності та зменшення витрат на правоохоронні органи. Здебільшого такі зміни торкнулися проактивної правоохоронної практики яка скерована на запобігання протиправній діяльності, тому становить суттєвий потенціал для розширення можливостей органів правопорядку, зокрема і щодо оперативно-розшукової діяльності. Такі підходи до організації діяльності набули характеру самостійних моделей та більш локальних форм представлення, зокрема концепціями. Дослідженням встановлено, що до таких моделей належать:

Правоохоронна діяльність, керована аналітичною розвідкою (Intelligence-Led Policing) у формі аналітичних продуктів, забезпечують системою знань менеджмент органів правопорядку, слідчих, детективів, працівників оперативних підрозділів щодо кримінального середовища, системних кримінальних загроз, пріоритетів правоохоронної діяльності, та на основі оптимізації використання обмежених в суспільстві ресурсів формують підстави обґрунтованого прийняття рішень, стратегічного, оперативного та тактичного рівнів щодо запобігання злочинності, ефективного розкриття кримінальних правопорушень, вивчення моделей вчинення злочинів та на їх основі формування відповідних проактивних політик розбудови безпекового середовища в суспільстві.

Кримінальний аналіз має вирішальне значення на ефективну реалізацію моделі здійснення правоохоронної діяльності на основі прогнозів (Predictive Policing), оскільки використання аналітичних методів та технологій для прогнозування загроз злочинності дозволяє розробляти стратегічні і тактичні запобіжні (проактивні) гласні та негласні оперативно-розшукові заходи та становить

суттєвий резерв підвищення ефективності оперативно-розшукового прогнозування. Під час реалізації моделі правоохоронної діяльності, орієнтованої на певну проблематику (Problem-Oriented Policing) кримінальний аналіз відіграє ключову роль та поглиблено застосовується на усіх етапах її реалізації (дослідження оперативної обстановки, аналіз причинно-наслідкових проблем злочинності, супровід у підготовці індивідуальних оперативно-розшукових заходів реагування на причини виникнення та умови існування проблем та оцінка ефективності відповіді).

Кримінальний аналіз є складовою частиною моделі правоохоронної діяльності на основі даних (DDACTS), оскільки діяльність кримінальних аналітиків супроводжує усі етапи реалізації такої проактивної моделі (визначення ділянок місцевості, на яких зафіксовано поєднання дорожньо-транспортних пригод та проявів злочинності, прогнозування, інформаційна підтримка прийняття управлінських рішень, оцінка ефективності, коригування заходів реагування).

Під час реалізації моделі превенції злочинів за допомогою зміни навколишньої інфраструктури (CPTED) кримінальний аналіз відіграє допоміжну роль та використовується для дослідження фізичних характеристик простору, місцевості або місця, які можуть становити ризики для прояву злочинної поведінки, а також у сприянні у напрацюванні заходів гласного та негласного характеру по формуванню безпечного простору через нейтралізацію елементів вразливості.

Співробітники підрозділів кримінального аналізу здійснюють аналітичну підтримку під час застосування усіх етапів концепції «Діяльність поліції у гарячих точках» – Hot Spots Policing (проведення аналізу даних, отриманих з гласних та негласних джерел для визначення місць концентрації злочинності; картографування злочинності; аналіз причин їх виникнення; підтримка розробки індивідуальних втручань; систематична оцінка ефективності діяльності з їх нейтралізації), тому є важливим елементом такої моделі.

Під час реалізації концепція цілеспрямованого стримування – Pulling Levers (Focused Deterrence) кримінальний аналіз відіграє не вирішальну, проте важливу роль, яка полягає у сприянні у визначенні найбільш активних представників злочинного середовища, у визначенні обсягу оперативно-розшукових заходів

впливу на таких осіб та у підборі індивідуальних заходів реалізації таких осіб поза межами злочинної поведінки.

З'ясовано, що проактивні моделі організації правоохоронної діяльності мають різні об'єкти, на які поширюється правоохоронний вплив та підходи з реалізації такого впливу. Так, досліджувані моделі спрямовуються на нейтралізацію окремих проблем злочинності; на нейтралізацію характеристик місця або місцевості, які можуть генерувати кримінальну активність; на залучення до запобіжної правоохоронної діяльності ресурсів громади для запобігання та обмеження поширення злочинності та на конкретних осіб, які є джерелом підвищеної кримінальної активності, що становить підвищений інтерес для організації здійснення оперативно-розшукової профілактики.

Доведено, що найкращого результату у запобіганні злочинності можна досягати завдяки застосуванню моделей, предметом впливу яких є окремі проблеми злочинності, не применшуючи значення та потенціал інших моделей правоохоронної діяльності. Також доведено, що проактивні моделі правоохоронної діяльності можуть реалізовуватися комплексно, тобто поєднувати у собі елементи інших моделей з огляду на стан оперативної обстановки. Вибір для реалізації оптимальної моделі правоохоронної діяльності залежить від індивідуальних характеристик стану оперативної обстановки того чи іншого правоохоронного органу. Обґрунтовано, що критично важливим аспектом успішної реалізації проактивних моделей правоохоронної діяльності є зміцнення довіри людей до правоохоронних органів, оскільки від рівня довіри залежить спроможність залучати до запобіжної правоохоронної діяльності їх гласні та негласні інформаційні можливості. Базовим, не використовуваним резервом підвищення рівня довіри громадян до правоохоронних органів в Україні є розбудова підзвітності співробітників правоохоронних органів перед громадянами, залучення громадян до установа пріоритетів у роботі з протидії злочинності та про її результативність.

Встановлено, що базовим елементом ефективної реалізації окремих моделей правоохоронної діяльності, або їх комбінованого застосування є якісне проведення досліджень проблем злочинності співробітниками підрозділів кримінального аналізу, оскільки застосування аналітичного процесу до наявних

даних дозволяє поглиблювати розуміння кореневих процесів, які протікають в злочинному середовищі, та відповідно здійснювати більш дієві заходи з метою стабілізації оперативної обстановки. Кримінальний аналіз має бути зосереджено на: визначення місць, яким притаманні характеристики, які формують свідомість злочинця про можливість реалізації злочинних намірів за умови залишитись невикритим; на виявлення та націлювання на осіб, діяльність яких викликає найвищий рівень загроз; на ідентифікацію загроз та оцінювання ризиків їх поширення; на визначення місць концентрації кримінальної активності з метою здійснення ефективної оперативно-розшукової профілактики.

Констатовано, що в Україні слід розвивати навички поглибленого проведення тактичного, оперативного стратегічного видів кримінального аналізу, а також розбудовувати інфраструктуру для удосконалення комунікації (інформаційного обміну гласною та негласною інформацією) всередині правоохоронних органів, між такими органами та з правоохоронними органами інших країн.

Доведено, що кримінальний аналіз як вид правоохоронної діяльності здійснює опосередкований вплив на проактивне обмеження поширення злочинності, який полягає в тому, що продукти аналітичних досліджень є підставою прийняття рішень керівним складом правоохоронних органів, наділених повноваженнями застосування гласних та негласних сил та засобів, проте результативність протидії злочинності залежить, у першу чергу, від обраної ними тактики дій. Також доведено, що кримінальний аналіз є важливим та необхідним компонентом проактивної організації правоохоронної діяльності [2, с. 5].

Список використаних джерел

1. Федчак І. А. Основи кримінального аналізу : навч. посібник. Львів : ЛьвДУВС, 2021. 288 с. URL: https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/8363/1/fedchak_1.pdf.
2. Федчак І. А. Теорія та практика застосування проактивних моделей правоохоронної діяльності. Львів : ЛьвДУВС, 2024. 598 с. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/3723/3/федчак%20основи%20крим%20анализу.pdf>.